

Салатюк Н.М.

доцент кафедри економічної теорії

Національного університету харчових технологій

м. Київ, Україна

ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК – ГОЛОВНА МЕТА УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Економічне зростання є однією з найважливіших суспільних проблем. Адже темпи економічного зростання визначають динаміку економічного розвитку країни, її авторитет на міжнародній арені та історичні перспективи. Актуальність проблеми полягає в тому, що економічне зростання – це найважливіша макроекономічна категорія, яка є показником не лише абсолютного збільшення обсягів суспільного виробництва, а й здатності економічної системи задовольняти зростаючі потреби, підвищувати якість життя. Саме тому, економічне зростання включається до числа основних цілей суспільства поряд з економічною свободою, економічною ефективністю, тощо.

Проблеми економічного зростання особливо гостро постали перед людством у ХХ ст. Але уперше про економічне зростання заговорили меркантилісти, а більш-менш предметно цю проблему поставив фізіократ Ф. Кене. Протягом останніх десятиліть однією з найважливіших довгострокових цілей економічної політики уряду будь-якої країни є стимулювання економічного зростання, підтримка його темпів на стабільному та оптимальному рівні. Економічна теорія визначає, що економічне зростання - це збільшення обсягів реального ВВП в одному періоді порівняно з іншим. Економічне зростання являє собою зростаючу здатність економіки до реалізації своїх виробничих можливостей. Економічне зростання є надзвичайно складним явищем. З даного приводу відомий американський економіст Б. Селігмен зазначав, що задовільна теорія економічного зростання повинна враховувати природні ресурси,

політичні інститути, законодавство, а також багато економічних, екологічних і соціальних факторів.

Дійсно, головною метою економічного зростання є збільшення обсягів економічних благ, що сприяє поліпшенню життя населення, створенню стабільної сприятливої соціально-політичної ситуації в країні, підвищенню її міжнародного авторитету. З точки зору походження терміну «зростання», близьким до нього є поняття «розвиток», але останнє ширше за змістом. Економічний розвиток – це процес переходу країни від одного стану економіки до іншого, більш досконалого – тобто, якісно нового, на основі відповідних структурних та інституціональних зрушень. Комплексно це проявляється в якісному вдосконаленні всієї економічної системи.

Проблема відновлення економічного зростання та переходу до сталого розвитку є дуже актуальною для економіки України. Непослідовність у проведенні економічних реформ в Україні призвела до того, що перехід від адміністративно-командної системи до ринкової супроводжувався значним спадом виробництва в 90-х рр. ХХ століття. Внаслідок цього обсяг національного виробництва в кінці 90-х років становив трохи більше як третину від рівня 1990 року. До 2000 року вдалося зупинити падіння виробництва, і в 2001 – 2005 рр. з'явилися перші ознаки економічного зростання. Черговим ударом для української економіки стала світова фінансова криза 2008 - 2009 рр., яка викликала падіння обсягу ВВП на 15%, а промислового виробництва – на 35%.

По рівню життя населення наша країна займає передостаннє місце серед держав Європи і Центральної Азії. При цьому зростання індексу людського розвитку за останнє десятиліття становило 0,6 бала, і сьогодні ми займаємо 69-те місце у світі, а були на 45-му. Одна з найважливіших характеристик ефективності економіки – продуктивність праці – в Україні перебуває на рівні минулого століття. Порівняльний аналіз продуктивності праці в ряді розвинених країн світу свідчить, що протягом 2001 – 2008 рр. в Україні вона становила 12,2 – 16,4% цього показника у США, 15,9-22,2% у Німеччині.

Згідно з оцінкою темпів зростання ВВП на середньострокову перспективу, для досягнення рівня продуктивності праці у країнах – нових членах ЄС і високорозвинутих країнах при здійсненні комплексного підходу до модернізації економіки України знадобиться 10—15 років.

Відсутність в Україні інвестиційних ресурсів спричинила вкрай повільне впровадження новітніх технологій і сповзання її до сировинної моделі економіки. Інноваційна активність падає в усіх сферах діяльності. Якщо у 2000 р. інноваціями займалися 18% підприємств, то у 2010 р. — 13,8%. Частка підприємств, які впроваджували інновації, знизилася з 14,8% у 2000р. до 11,5% у 2010р., а питома вага реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промислової продукції становила 7% у 2002р. і 3,8% у 2010р., що свідчить про втрату економікою України інтенсивного типу економічного розвитку [1].

Зростає залежність України від зовнішнього фактора: сьогодні понад половину її ВВП створюють експортоорієнтовані галузі – металургія, хімічна промисловість, сільськогосподарське виробництво. Їх продажі на світовому ринку безпосередньо впливають як на курс національної валюти, так і на попит і пропозицію продукції названих галузей, що, у свою чергу, стимулює нестабільність і кризову ситуацію.

При розгляді ефективності економіки особливе значення має її регіональний аспект. Двадцятирічний шлях ринкових трансформацій в Україні поглибив диференціацію її регіонів. Це послабило міжрегіональні зв'язки, а також загострило соціально-економічні, національні, релігійні та інші суперечності між регіонами країни. Істотними є регіональні диспропорції між показниками валового регіонального продукту у розрахунку на душу населення, що мають тенденцію до подальшого зростання. У 2008 р. у Дніпропетровській області цей показник (максимальний - у Києві) був на рівні 30918 грн., а у Тернопільській (мінімальний) - 9688 грн., тобто розрив у даному випадку досяг 3,2 рази [2. с. 13].

Це все говорить про те, що здійснювана у нашій країні політика прийшла у суперечність із завданням підвищення ефективності роботи підприємств і стала серйозною перешкодою для її переходу на інноваційний шлях розвитку.

Україні необхідна не «наздоганяюча», а випереджаюча модель розвитку, щоб забезпечити у довгостроковій перспективі темпи зростання ВВП, які б у 2-3 рази перевищували аналогічні показники у країнах з розвинутою економікою. Нам необхідне збільшення темпів зростання ВВП до 8 – 9% щороку при випереджаючому зростанні продуктивності праці та скороченні численності зайнятих у сфері матеріального виробництва (особливо у сільському господарстві).

Найбільш важливою умовою переходу до економічного зростання є створення привабливого інвестиційного середовища для вітчизняних та іноземних інвесторів. Україна має великі можливості для активної діяльності інвесторів – значний споживчий ринок, вигідне геополітичне розташування, багаті природні ресурси, кваліфіковану й водночас дешеву робочу силу, потужну наукову базу. Однак макроекономічне середовище дуже несприятливе для інвестицій – високі реальні проценти ставки, високі податкові ставки, суперечливе і невідповідне сучасним реаліям господарське законодавство, тінізація економіки та ін. Все це породжує песимістичні прогнози в інвесторів. Водночас внутрішні заощадження, внаслідок малих доходів родин, є недостатніми для потрібних обсягів інвестицій та капіталовкладень. До того активізується процес «втечі капіталу» за кордон.

Суттєвим чинником стабілізації економіки України має стати активізація малого і середнього бізнесу. Світовий досвід показує, що саме малі підприємства можуть розв'язати такі завдання, як структурна перебудова економіки, насичення ринку найрізноманітнішими товарами і послугами, створення додаткових робочих місць. Малий бізнес послаблює монополізм і забезпечує конкуренцію. Однак, поки що він іще не став в Україні реальною базою для становлення ринкової економіки. Розвиток малого бізнесу гальмують: недосконала державна політика щодо його підтримування, високі

податки, обмеження на окремі види діяльності, адміністративні бар'єри, бюрократична тяганина в отриманні ліцензій, ще не сформована позитивна громадська думка стосовно підприємницької діяльності тощо.

Особлива роль у відновленні економічного зростання належить земельній реформі, яка покликана підтримувати на селі найефективніші форми власності та господарювання.

У сфері зовнішньоекономічних зв'язків головним завданням є поступове входження України у світовий економічний простір. Для цього слід створити стабільну і сприятливу правову основу для залучення іноземних інвестицій і повернення українського капіталу у твердій валюті в Україну. Водночас необхідний захист національного виробника від конкуренції іноземних фірм.

Таким чином, для стимулювання економічного зростання та переходу до сталого розвитку, держава повинна створити дієвий мотиваційний механізм піднесення виробництва на основі інноваційної моделі випереджаючого розвитку економіки та адекватної моделі господарювання.

Література:

1. Електронний ресурс: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Звірід Н.В. Статистична оцінка інтенсивності міграції робочої сили. К.:2011.